

VRIENDENBRIEF

redactieadres:
Pompstraat 17
5481 BL Schijndel

jaargang 1
zomer/herfst 2002

BEHEERDER VAN HET MUSEUM AAN HET WOORD

Beste Vrienden,

Voor u ligt het tweede nummer van de nieuwsbrief voor Vrienden van het Jan Heestershuis te Schijndel. Als beheerder ben ik erg blij met alle activiteiten die door de Vrienden zijn en worden ontwikkeld om nog meer leven in de brouwerij te brengen. Allereerst kijken we terug op een geslaagde opening van de beeldentuin op 7 juni jl. Tijdens die opening werden twee banken voor in de tuin aangeboden door de Vrienden.

Sinds half juli treft u bij een bezoek aan het museum klimaatapparatuur aan die er voor zorgt dat de vochtigheid in het museum constant rond de 55% schommelt. Ook zijn alle UV werende maatregelen uitgevoerd en kunnen we op 5 september vol trots het museumschildje behorende bij het certificaat "geregistreerd museum" in Helmond in ontvangst nemen. Meteen na de bouwvakvakantie wordt begonnen met de verbouwing van het koetshuis tot depot en als alles meezit kan de gehele collectie dan nog voor de jaarwisseling op een adequate wijze gehuisvest worden. Vóór de ingebruikname zal er nog een open dag georganiseerd worden zodat u met eigen

ogen kunt zien hoe wij proberen zo goed mogelijk te zorgen voor de nalatenschap van Jan Heesters.

De komst van de VVV naar het museum heeft de nodige veranderingen met zich meegebracht. Het bezoek is aanzienlijk toegenomen en het feit dat het museum daardoor gedurende 6 dagen per week is opengesteld, is een sprong vooruit! Door de Lokale Omroep Schijndel wordt de komende tijd extra aandacht geschonken aan het museum en de VVV. Een aantal weken lang zal er een prijsvraag worden gehouden waarbij u door het insturen van goede oplossingen meedingt naar leuke prijzen.

Samen met onze 30 vrijwilligers wordt er ook achter de schermen hard aan de verdere professionalisering van het museum gewerkt zodat alle voor de komende tijd geplande activiteiten uitgevoerd kunnen worden. De eerste exposant voor 2004 is al geboekt. Nieuwe vrijwilligers en vrienden om ons actief of passief te steunen blijven natuurlijk altijd welkom.

Graag hoop ik U de komende maanden weer in het museum te kunnen begroeten.

Mede namens alle vrijwilligers,

Hans Oomen, conservator/beheerder.

TENTOONSTELLING PORTRETTELEN VAN JAN HEESTERS

Jan Heesters als portretschilder

Tijdens de tentoonstelling van het werk van Jan Heesters ter gelegenheid van zijn vijfentachtigste verjaardag in Uden en Schijndel waren het zijn portretten, die de meeste lof oogstten. Heden, precies 25 jaar later, is er een speciale portrettenexpositie opgezet in het Heestershuis, bestaande uit schilderijen en tekeningen uit de eigen collectie aangevuld met enige werken uit particulier bezit. Heesters mag dan een bescheiden man geweest zijn, over diverse portretten heeft hij zich, zo is bekend, tevreden en trots uitgelaten. Hij zag zichzelf zeker ook als portretschilder. Theo Swagemakers, een bekend portret-

schilder die o.a. Anton van Duinkerken portretteerde, liet zich in het Heestershuis door Jan schilderen blijkens een notitieboekje van Heesters uit januari 1940. Over de jaren vijftig vertelde Jan later:

"Intussen werkte ik met steeds meer ambitie en gretigheid aan een groot aantal portretten, meestal van groot formaat."

Opdrachten

Jan heeft in zijn leven vele portretopdrachten ontvangen. De Amsterdamse kunsthandelaar Siedenburg was enthousiast: "...mocht iemand me vragen een goed portretschilder aan te wijzen, dan zal ik niet aarzelen hem Jan Heesters aan te bevelen." Zo

was er in 1949 de opdracht van burgemeester Wijs, wiens grote portret vergelijkbaar is met dat van de heer Van Dorsten. Dit laatste portret was de aanleiding tot bovenstaande uitspraak van Siedenburg maar is ondanks vele inspanningen van Annemarie Cornelissen niet opgespoord.

Van zijn “vriend Tom voor het leven”, alias dr. Hugo Heijman, Norbertijn te Heeswijk, schilderde Jan in 1940 een prachtig portret. Daarnaast is er een groot olieverf uit 1948 van de heer Van Eert, zijn schoonvader.

Het doek van een peinzende militair, sereen en harmonisch van kleur, betreft wellicht de reserve-officier ir. Aad van Dorsten, die tijdens de mobilisatie bij Heesters was ingekwartierd en wiens vader poseerde voor eerdergenoemd portret.

Krachtige koppen

Overigens waren zijn opdrachtgevers niet altijd tevreden met het bereikte resultaat. Zo werd het portret van prelaat Ondersteijn in 1946 geweigerd door de abdij van Berne in Heeswijk als gevolg van onvrede met de lichaamsverhoudingen. Laten we echter in deze kwestie, die Jan erg teleurgesteld heeft, niet vergeten dat de abdij een verdienstelijk schilder in eigen gelederen had, nl. witheer Michel van Helvert, die daarna de opdracht kreeg. Twintig jaar later overkwam hem zo'n afwijzing nogmaals. Het portret van de stichteres van de orde Regina Coeli, geschilderd naar een foto van een gravure, werd op grond van de lila kleur van de jurk geweigerd. Een derde keer had Jan pech met een portret van de overste van een Belgisch klooster: juist toen het portret klaar was werd de man ontslagen wegens financiële malversaties.

Van kritiek op de “koppen” was hier geen sprake. Heesters was in staat om krachtige koppen te tekenen en te schilderen: vaak wist hij een karakteristieke en delikate uitdrukking in het gezicht van de afgebeelde persoon te leggen. Daarnaast mag toch ook de vaak doordachte compositie van de portretten worden genoemd.

Romeinse portretten en een zelfportret

Van enkele portretten maken we op deze plaats om diverse redenen nog melding. Daar is allereerst een

grote krijttekening van de jonge, orthodoxe priester Gleb Verchowski die Heesters, op doorreis na zijn studie in Parijs, in 1923 in Rome maakte. Het is een sterk werk: de geestelijke, met vlassig baardje en hoge hoed, heeft een superieure, heldere blik in de ogen. In hetzelfde jaar heeft Jan, als gevolg van zijn ontmoeting met Wouter Lutkie in Rome, aldaar de Oekraïense graaf Andreas Szeptycki geschilderd, die het resultaat “tres vivant” noemde. Lutkie nam het mee naar zijn huis “Soli Deo” in Nuland, waaruit het later tot verdriet van Heesters spoorloos zou verdwijnen.

Er hangt één zelfportret op de expositie dat in de vijftiger jaren geschilderd moet zijn. De kleding (grijs jasje, grijs vest, grijze hoed) en de groene achtergrond komen een beetje vlak over, maar de kop is goed. Wellicht was Jan er zelf niet helemaal tevreden over want het werk is niet gesigneerd.

Kees Bol en twee tekeningen

Opvallend is ook het portret dat Heesters begin jaren veertig maakte van zijn leerling Kees Bol. Heesters in 1981: “Dus Kees kwam toch bij mij, een jaar lang, elke zaterdagmiddag. Ik testte hem de eerste dag de beste uit: teken een hoek van mijn atelier. Het resultaat was zodanig, dat hij de tweede zaterdag meteen aan een levend model, onze tuinman, kon beginnen.” Heesters schilderde een jonge Bol met zwarte haardos en een bevlogen blik in de ogen.

We noemen nog twee karaktervolle tekeningen. De eerste is die van Jans jarenlange “baas”, rector Bauwens uit 's-Hertogenbosch. Jan bezocht zijn inmiddels erg oud geworden ex-collega nog in 1967. De tweede is een tekening van professor Schmutzer die van Heesters onderdak had gekregen nadat hij als gijzelaar uit De Ruwenberg in St. Michielsgestel was gevlucht. Curieus genoeg betreft het een tekening op doek. Waarschijnlijk vond Jan hem zo goed dat hij hem niet meer heeft durven uitschilderen!

Al met al mogen we concluderen dat er een interessante verzameling portretten wordt getoond op deze nieuwe expositie die representatief is voor Heesters' portretkunst.

Jan Geerts

VRIENDEN VAN HEESTERS AAN HET WOORD

Vraaggesprek met de heer Gerard Scholten

Na mijn aantreden in Schijndel ben ik bij Jan Heesters op bezoek gegaan en al snel daarna, in 1977, mocht ik de eretoonstelling van zijn werk openen, zo vertelt oud-burgemeester Gerard Scholten. Ik zag dat Jan erg genoot van de erkenning die hij middels deze expositie en het boek bij gelegenheid van zijn 85e verjaardag ondervond. Overigens heb ik hem niet meer aan het werk gezien, dat deed hij toen niet meer. Wel praatte hij

graag over de ervaringen uit zijn rijke leven, zijn vele reizen m.n. door Frankrijk, want Heesters was een bemiddeld man. In 1980 mocht ik hem de ridderorde van Oranje-Nassau opspelden. Jan was een opgewekt man die met plezier terugkeek op een lang leven. Hoewel hij van sociale contacten hield was hij toch geen bourgondiër, aldus Scholten.

De kunstenaar Heesters

Wat betreft Heesters' kunstenaarsschap waardeert Gerard Scholten vooral zijn "kleinere" werk, d.w.z. zijn tekeningen en etsen. Hij wijst op een fraai ingekleurd tekeningetje van een stier, dat de wand van de salon siert, van waaruit de Scholtens een weids uitzicht hebben over Schijndel, de Tulp en de Smaltonken. Anderzijds had Heesters zich ook kunnen profileren als portretschilder zoals een Peer van den Molengraaf of een Sierk Schröder, maar hij was daar te bescheiden voor of had een onvoldoende groot netwerk van relaties. Ondanks al zijn reizen en uitstapjes bleef Jan toch de teruggetrokken Schijndelse schilder.

Heesters juichte van harte toe dat eigenlijk voor 't eerst geld beschikbaar kwam voor beeldende kunsten in Schijndel. Toen het budget van vijftigduizend gulden per jaar als gevolg van bezuinigingen terugliep tot twintigduizend wist Scholten door verhoging van de grondprijs met f 2.50 per vierkante meter het fonds aanzienlijk op te krikken. Het fonds kwam niet alleen de kunsten ten goede maar vooral ook de leefbaarheid van Schijndel in het algemeen, daar ging 't mij om, zo stelt de oud-burgemeester.

De erfenis

Mijn initiatief om Heesters te wijzen op de mogelijkheid en het belang van een overdracht van huis en werk naar de gemeente, waardoor zijn erfgoed ook

voor later bewaard zou blijven, werd door vrienden van Heesters, de heren de Regt en Aldenhof, persoonlijk ondersteund. Overigens was het politieke klimaat ongunstig ten tijde van deze schenking: de Raad was bang voor hoge kosten op termijn, ook al hoefden er geen successierechten te worden betaald. Helaas is de overdracht niet helemaal optimaal verlopen. Scholten spreekt zijn waardering uit voor alle vrijwilligers die meegewerkt hebben aan de inventarisatie van het erfgoed.

Restauratieplan

Het museum leidde de eerste jaren een sluimerend bestaan omdat het niet op de politieke agenda stond. Scholten was erg verheugd toen de restauratie van het Heestershuis gestalte kreeg. Wat hem voor ogen stond was een vrij omvangrijke restauratie met een aanbouw in de tuin ten behoeve van het nagelaten oeuvre van Dorus van Oorschot. Hoewel hij zijn lof uitsprekt over de manier waarop de familie Van Dinther diens erfgoed beheert, zegt hij de bestaanszekerheid van beide erfenissen op lange termijn op het oog te hebben gehad. Jammer genoeg, zo stelt hij, was die aanpak – mijn ambtstermijn liep af- niet meer haalbaar. Dat neemt niet weg dat hij met genoegen ziet hoe de nalatenschap van Heesters thans wordt beheerd en uitgedragen.

Jan Geerts

UIT HET EIGEN BEZIT VAN HET MUSEUM

Caravaca-kruis, Spaans kruis of Patriarchenkruis

Dit erfstukje van Heesters betreft een dubbelarmig kruis waarvan de onderste arm langer is dan de bovenste.

Onder het kruis staat Maria op de maansikkel. Aan weerszijden bevindt zich een engel. Onder Maria is een doodshoofd met gekruiste beenderen weergegeven. Boven het hoofd van Christus bevindt zich de kruistitel INRI. Het is een dubbel kruis waardoor de voor- en achterzijde van elkaar kunnen worden genomen. Daartussen hebben relieken gezeten die vanaf de achterzijde zichtbaar waren. Het kruis is van messing en is 15 cm hoog en 6 cm breed.

Het Caravaca-kruis dankt zijn naam aan de Spaanse stad Caravaca. Volgens een legende droeg in het jaar 1232 de priester Ginesius de H. Mis op in tegenwoordigheid van een Moorse Emir, die in het Christendom geïnteresseerd was. Vlak nadat de plechtigheid was begonnen ontdekte de priester tot zijn schrik dat er geen kruisbeeld op het altaar stond, zoals de liturgische voorschriften dat willen. Engelen hielpen hem uit de verlegenheid door een kruis uit Jeruzalem te halen en op het altaar te plaatsen. Bij het zien van deze wonderbaarlijke gebeurtenis bekeerde de Emir zich. De

legende legt een verband tussen het Caravaca-kruis en Jeruzalem. Tot in de 8e eeuw liet de patriarch van die stad tijdens de goede week zo'n dubbelarmig kruis vereren op de Calvarieberg. De naam patriarchen-kruis zou hiermee verband houden. Dit type kruis waarbij de bovenste, iets kortere dwarsbalk mogelijk is ontstaan uit het bord met de kruistitel INRI, werd soms door bisschoppen uit het Oosten geschonken aan kerken en kloosters uit het Westen. Ook mensen die naar het

Heilige Land pelgrimeerden, brachten als aandenken graag een dergelijk -bij ons niet bekend type kruis-, mee naar huis. Meestal zijn dergelijke kruisen geheel van metaal. Het originele Caravaca-kruis in Spanje is in 1934 spoorloos verdwenen. Tot die tijd genoot het in Europa grote bekendheid.

Annemarie Cornelissen

AGENDA

**Museum Jan Heestershuis 073 - 54 92276
Pompstraat 17, 54 81 BL Schijndel**

openingstijden :
dinsdag t/m zondag 13.00 uur - 17.00 uur

- 13 september t/m 11 november 2002 Portretten van Jan Heesters, olieverf en tekeningen. Bronzen sculpturen van Hans van Eerd in de museumtuin.
- 15 november t/m 31 januari 2003: 60 jaar Schilderkunst Dick Landsman

WETENSWAARDIGHEDEN

- Heesters terug op het nest: half september zal er in het Schijndels Weekblad een oproep verschijnen voor bezitters van een "Heesters" om zich te melden.
- Uit zijn aantekeningen is af te leiden dat Jan Heesters in 1939 zijn kerstkalkoen 2x heeft gebruikt: 1x om te schilderen en 1x om te nuttigen.
- Afgelopen 8 maanden hebben zich 31 nieuwe vrienden aangemeld.
- De Vrienden hebben dit jaar uit de opbrengsten van contributie, kaartenverkoop en sponsoring een nieuwe huisstijl ontwikkeld, 2 vriendenbrieven uitgegeven en een ets en een tekening van Heesters en 2 tuinbanken aan het museum geschonken.
- Er wordt nog hard gewerkt aan het omzetten van het oude bestand naar het nieuwe Adlib museum-bestand.
- Op 5 september wordt in Helmond het schildje "geregistreerd museum" in ontvangst genomen. Er zijn dan 11 geregistreerde musea in Noord-Brabant.
- 11 oktober gaan de vrijwilligers een dagje uit.
- De tuin is heel mooi en wordt steeds maar mooier en de tuinbanken met de koperen plaatjes van de Vrienden zijn daarin een aanwinst.
- Het museum lijkt door de lucht be- en ontvochtigers en de meetapparatuur een machinekamer geworden.
- Er is al begonnen met de verbouwing van het Koetshuis als depot.
- Er zijn grootse plannen voor een klein atelier in de tuin.
- Er is een nieuwe video te zien over het leven van Heesters.
- Er is een begin gemaakt met taxaties van bezittingen van het museum.
- Onze Burgemeester zal de nieuwe expositie op 13 september openen.
- Er zijn nog steeds prachtige setjes kaarten (Brabantse Boerderijen) van Jan Heesters te koop.
- Vrijwilligers gaan in de herfstmaanden o.a. cursussen "Behoud en Beheer" volgen.
- Door het Hertog Jan Centrum wordt een aantal kunstreizen en -excursies aangeboden; informatie hierover kunt u krijgen bij Mevrouw Mattie de Schepper op maandag en vrijdag, telefoon 073-54 92901
- De trap van Jan Heesters is nog immer zoek.

Met dank aan onze sponsors:

- ❖ Rabobank Schijndel
- ❖ Foto Keetels
- ❖ Studio Skoop Reclame- & Ontwerpburo
- ❖ Schijndels Weekblad